

**Αϊ-Κώσταν του Εβερέκ
Κ137-138**

Οικισμός : Αϊ-Κώσταν του Εβερέκ
Περιφέρεια : Καισάρεια
Επαρχία : Καππαδοκία

Σημειώματα της Κυρίας Μερλιέ και των συνεργατών του ΚΜΣ σχετικά με τον Αϊ-Κωνσταντίνο και το Βερέκι

ΚΜΣ : Δονδολίνου Σοφία
1955

Σημειώματα για το χωριό Αϊ-Κωνσταντίνο

Ο Αϊ-Κωνσταντίνος είναι όπως λένε οι πληροφορητές του χωριού ένα μεγάλος μαχαλάς του Εβερέκ· ως Αϊ Κωστέν μαχλεσί το βρήκαμε γραμμένος στον κώδικα, που υπάρχει στο Ταμείο Ανταλλαξίμων. Στον άλλο κώδικα που δανειστήκαμε, γράφεται χωριό Άγιος Κωνσταντίνος.

Από την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία ο Αϊ-Κωνσταντίνος ξεχωρίζεται σαν χωριό ή σα μια μεγάλη συνοικία του Εβερέκ. Γι' αυτό και ο αριθμός των κατοίκων που δίνεται αναφέρεται σ' αυτό κι όχι στην κωμόπολη Εβερέκ.

Ο αριθμός των κατοίκων περιλαμβάνει Έλληνες και Τούρκους, πολλούς Έλληνες και ελαχιστούς Τούρκους. Έτσι άλλωστε μας μιλάνε και οι πληροφορητές του Αϊ-Κωνσταντίνου. Γι' αυτό σημειώνοντας αριθμό κατοίκων στο δελτίο του χάρτη θα πρέπει να το ξεχωρίσουμε τελείως από το κέντρο Εβερέκ και να δώσουμε τους Έλληνες και τους Τούρκους, που το κατοικούσαν. Έτσι οι Αρμένιοι πρέπει να λείψουν.

I. Δελτία Μετάβασης των συνεργατών για τη συλλογή υλικού στους συνοικισμούς Αθηνών/Πειραιώς και Περιχώρων

II. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΤΑΣΣΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Ιορδάνης Αλεξανδρίδης

ΚΜΣ : Δονδολίνου Σοφία
15.10.1955

Περιφέρεια Καισαρείας, Αϊ-Κωνσταντίνος

Ο Ιορδάνης Αλεξανδρίδης γεννήθηκε στον Αϊ-Κωστέν στα 1882 από ωτόπιους γονείς.

Ξενιτεύτηκε στην Πόλη στα 1896, αλλά ξαναγύρισε στο χωριό¹ σε μερικά χρόνια για να ξανφύγει το 1912.²

Η Ανταλλαγή τον βρήκε στην Πόλη³ κι' από κει ήρθε στην Ελλάδα.

(...)

Η συνεννόηση μαζί του έγινε στα τούρκικα, που είναι η μητρική του γλώσσα.⁴ Είχα για διερμηνέα τον Κώστα Σταυρίδη, τον συμπατριώτη του.

¹ Ελένη Γαζή, 22.2.1957 : Ξαναγύρισε στο χωριό του στα 1904.

² Ελένη Γαζή, 22.2.1957 : Στα 1908 παντρεύτηκε στον Άγιο Κωνσταντίνο. Και η γυναίκα του είναι από κει.

³ Ελένη Γαζή, 22.2.1957 : ως τα 1924

Λάζ. Χ΄/ Ισταμπολίδης

ΚΜΣ : Κωσταάκης Θαν.

1935

Περιφέρεια Καισαρείας, Αϊ-Κωνσταντίνος

Λάζ. Χατζησταμπολίδης

Είναι 76 χρονών. Του Λάζαρου την εβδομάδα στα 1863 γεννήθηκε. Γι' αυτό τον έβαψαν : Λάζαρο. Ο πατέρας του ήταν παπάς. Η μάνα του έζησε 110 χρονών. «100 αυγά 10 δεκάρες». Γι' αυτό ζούσαν πολλά χρόνια. Πέντε δεκα'ρες έπαιρνε τις κότες; Τον μάλληνε η αδελφή πως δεν ήξερε να κάνει τη δουλειά του. Γεννήθηκε στοον 'Αη-Κωνσταντίνο. Οι γονείς του ήταν ντόπιοι. Πήγε μικρός στην Πόλη, όπως πήγαιναν όλοι οι πατριώτες του. Είχε μεγάλη περιουσία ο πατέρας του αλλά αυτός ήταν λίγο τρελλός (λέει ο ίδιος) και έφαγε την περιουσία του πατέρα του. Πήρε ένα αμάξι και γύριζε στα χωριά. Έκανε αγωγή άλλα προ πάντων, δεν κουβαλούσε φορτία. Πήγαινε στην Άγκυρα, Νικομήδεια κλπ. Μένει στα Ταμπούρια στις παράγκες.

Χαράλαμπος Σταμουλόγλου

ΚΜΣ : Χατζηνικολάου Άννα

10.2.1950

Περιφέρεια Καισαρείας, Αϊ-Κωνσταντίνος

Χαράλαμπος Σταμουλόγλου

Δελτίο Πληροφορητή

Ετών 55 περίπου⁵

Από τον Άγιο Κωνσταντίνο. Δεν θυμάται πολλά γιατί είχε ζήσει στην Πόλη από μικρός. Η γυναίκα του λέγει ορισμένα πράγματα. Δεν θυμάται πολλά γιατί είναι νεώτερη.

Η κορή τους, που βρέθηκε να ήταν μαθήτριά μου στο Ινστιτούτο Πειραιώς, αναλαμβάνει να ξέρει απαντήσεις σε γραπτές ερωτήσεις μου.

Βασίλειος Παρασκευόπουλος

ΚΜΣ : Ελένη Γαζή

25.2.1957, Αμφιάλη

Περιφέρεια Καισαρείας, Αϊ-Κωνσταντίνος

Βασίλειος Παρασκευόπουλος

Γεννήθηκε στον Άγιο-Κωνσταντίνο στα 1897. Κι' ο πατέρας του κι' η μητέρα του κι' όλοι οι πρόγονοι το, όπως άκουσε να λένεμ είχαν γεννηθεί στον Άγιο-Κωνσταντίνο.

Έφυγε 8 χρόνων στην Πόλη, έμεινε 2 χρόνια εκεί, γύρισε πάλι στον Άγιο-Κωνσταντίνο έμεινε 4 χρόνια ξανάφυγε για την Πόλη, όπου έμεινε ως 19 χρόνων κι' επέστρεψε στο χωριό ως τα 1924.

Παντρεύτηκε στα 1918. Κι' η γυναίκα του είναι απ' τον Άγιο-Κωνσταντίνο. Πήγε τρία χρόνια μόνο στο σχολείο, μιλάει καλά ελληνικά.

Στην πατρίδα του ζούσε απ' τα κτήματά του. Εδώ δούλεψε στην αρχή σαν εργάτης υφαντουργίας, τώρα είναι οδοκαθαριστής.

(σελ. 2)

Φαίνεται πολύ βασανισμένος και κουρασμένος και δεν μπορεί να δώσει πολλές πληροφορίες, αν και είναι πρόθυμος. Οι πατριώτες λένε ότι είναι πολύ καλός τραγουδιστής.

⁴ Ελένη Γαζή, 22.2.1957 : Παρ' όλο που έζησε πλάι χρόνια στην Πόλη, θυμάται πολλά απ' το χωριό του.

Φαίνεται θετικός άνθρωπος και δείχνει πολλή προθυμία να δώσει πληροφορίες.

⁵ Κωσταάκης Θαν. 8.11.1935 : Μένει στα Τουμπούρια. Έχει μπακάλικο.

Κώστας Σταυρίδης

ΚΜΣ : Δονδολίνου Σοφία

25.10.1955, Νίκαια

Περιφέρεια Καισαρείας, Άι-Κωνσταντίνος

Κώστας Σταυρίδης

Δελτίο Πληροφορητή

Ο Κώστας Σταυρίδης γεννήθηκε στον Άι-Κων/νο από ντόπιους γονείς στα 1908. Πήγε σχολείο στην πατρίδα του. Ο πατέρας του ήταν ξενιτεμένος στην Πόλη. Ο ίδιος άφησε το χωριό με τη μητέρα του την ώρα της Ανταλλαγής. Δεν πρόλαβε να ξενιτευτεί.

Ήρθε στην Αθήνα κι' εγκαταστάθηκε πρώτα στα Λιπάσματα.

(...)

Ο Κώστας Σταυρίδης αν και νέος θυμάται αρκετά για το χωριό του. Με την πρώτη κιόλας επαφή μαζί του όχι μόνο προθυμοποιήθηκε να δώσει πληροφορίες, να κάνει την κατάσταση κατοίκων του χωριού του, αλλά μ' έφερε σ' επαφή με όλους τους συμπατριώτες του, που τους έκανε γρήγορα και πληροφορητές.

Δέσποινα Κακουζά

ΚΜΣ : Ελένη Γαζή

25.2.1957, Ταμπούρια

Περιφέρεια Καισαρείας, Άι-Κωνσταντίνος

Δέσποινα Κακουλά

Δελτίο Πληροφορητριάς

Πληροφορητρία από τα 1957.

Η Δέσποινα Κακουζά γεννήθηκε στα 1872 στον Άγιο-Κωνσταντίνο. Έμεινε όλα τα χρόνια στο χωριό της κι' έφυγε στα 1924 με την Ανταλλαγή.

Πριν παντρευτεί λεγότανε Δέσποινα Παπαμιχαήλογλου. Ο πατέρας της έκανε δέσκαλος στον Άγιο-Κωνσταντίνο. Η ίδια δεν πήγε καθόλου σχολείο, γιατί ο πατέρας της το νόμιζε μεγάλη αμαρτία να πάει ένα κορίτσι στο σχολείο (sic). Παντρεύτηκε σε ηλικία 11 χρόνων με τον Συστάθιο Κακουλά, κτηματία του χωριού. Τόσο μικρή ήτανε, όπως ομολογεί η ίδια και επικυρώνει κι' ο πατριώτης της Χαράλαμπος Σταμπουλόγλου, που ο άντρας της όλο στα χέρι

(σελ. 2)

τη σήκωσε.

Ήρθε στην Ελλάδα μαζί με τον άντρα της και την κόρη της και έμεινε τα πρώτα 10 χρόνια στο συνοικισμό της Δραπετσώνας και ύστερα στα Ταμπούρια, όπου μένει και τώρα.

Ο άντρας της πέθανε στα 1930. Η κόρη της, παντρεμένη, βρίσκεται στη Μασαλία. Μένει ολομόναχη σ'ένα δωμάτιο.

Είναι τουρκόφωνη. Πρέπει να υπάρχει διερμηνέας για να μπορέσει κανείς να μιλήσει μαζί της.

Είναι πολύ πρόθυμη και καλοπροαίρετη. Μιλάει με πολλή συγκίνηση για το χωριό της.

Θυμάται αρκετά καλά.

Μέρος Α : Θέματα γεωγραφίας και τοπογραφίας
A. Όνομα και ένταξη του οικισμού

ΚΜΣ : Δονδολίνου Σοφία
2 Νοεμβρίου 1955
Άϊ-Κωνσταντίνος Βερέκι
Κώστας Σταυρίδης

Όνομα χωριού

Στα χρόνια α'. Παγκόσμιου πολέμου οι Τούρκοι του Εβερέκ ζήτησαν ναλλάζουν τόνομα του χωριού τους, που έδειχνε πως ήτανε χριστιανοί. Το έπανε Reşadiye. Οι Χριστιανοί δεν μπορούσαν να συνθέσουνε γράμμα στην καινούργια ονομασία. Όταν στέλναμε γράμμε στους ξενιτεμένους βάζαμε πίσω από φάκελλο το όνομα, που ξέραμε. Οι Τούρκοι θύμησαν και μας κάνανε παρατήρηση και μας λέγανε : «Μα πότε τέλος πάντων θα μάθετε να λένε Reşadiye;» Εμείς όμως Άι-Κοστέν λέγαμε ώσπου να φύγουμε.

ΚΜΣ : Θαν. Κωστάκης
1937
Περιφέρεια Καισαρείας, Άϊ-Κωνσταντίνος
Λάζ. Χ"/ Ισταμπολίδης

Ο Άϊ-Κωνσταντίνος πήρε το όνομά του γιατί πέρασε από κει ο Άϊ-Κωνσταντίνος και πήγε στα Ιεροσόλημα να βρει το Σταυρό.

ΚΜΣ : Ελένη Γαζή
25.2.57
Περιφέρεια Καισαρείας, Άϊ-Κωνσταντίνος
Βασίλειος Παρασκευόπουλος

Όταν στέλναμε γράμμα στο χωριό γράφαμε στην αντρέσα:
Καϊσερλι σαντζά
Ντεβελί καζασί
Εβερέκ Ρουμ Μαχλεσί

(Ο ίδιος ο πληροφορητής γράφει μόνος του τούρκικα τη σι/η γιατί φοβάται ότι ελληνικά δε γράφεται σωστά.)

B. Κάτοικοι

Δελτίο του ΚΜΣ για τον αριθμό των Ελλήνων κατοίκων στα 1924

Άϊ-Κωνσταντίνος – Βερέκι
Α. Αριθμός Ελλήνων κατοίκων στα 1924
Οικογένειες: 110
Άτομα: 476

Πηγές και βοηθήματα

1. Κατάσταση Ελλήνων κατοίκων κατά οικογένειες και άτομα, που καταρτίσαμε με τη βοήθεια πληροφορητών
2. Βιβλιογραφία

ΚΜΣ : Ελένη Γαζή
22.2.57

Περιφέρεια Καισαρείας, Αϊ-Κωνσταντίνος
Ιορδάνης Αλεξανδριδης

Κάτοικοι

Στον Αϊ-Κωνσταντίνο πριν 100 χρόνια, 200 οικογένειες Έλληνες είχε και 100 οικογένειες Τούρκους.

Τον καιρό της Ανταλλαγής πάνω κάτω 120 οικογένειες Έλληνες και 100 οικογένειες Τούρκους.

Οι Έλληνες ξενιτεύονταν για γι' αυτό λιγότεψαν, οι Τούρκοι δεν ξενιτεύονταν καθόλου.

Στο Εβερέκ μέσα κανένα Έλληνα δεν είχε.

Μόνο μαγαζιά οι Έλληνες είχανε εκεί. Το πρωί πήγαιναν, το μεσημέρι στο σπίτι τους γυρίζανε. Όπως εδώ, στον Πειραιά, δουλεύουμε όπου δουλεύουμε στο σπίτι γυρίζουμε.

ΚΜΣ : Δονδολίνου Σοφία
20.10.55

Περιφέρεια Καισαρείας, Αϊ-Κωνσταντίνος
Ιορδάνης Αλεξανδριδης

Κάτοικοι

Στον Αϊ-Κωνσταντίνο είχε 200 σπίτια· απ' αυτά τα 150 ήτανε ελληνικά και 50 τούρκια.

Στον Καζά, στο Βερέκι ήτανε 4.000 Τούρκοι και στο Φένεσε 3.000 οι Αρμεναίοι.

Γ. Γλώσσα

ΚΜΣ : Κωστάκης
Εβερέκ
Λάζ. Χ"/ Ισταμπολιδης

Ο κυρ. Λάζαρος λέει στον γιάννη ότι στο Έβερεκ⁶ δεν ξέρει γιατί δεν μπόρεσαν να κρατήσουν τα ελληνικά. Στα Φάρασα όμως τα κράτησαν τα ελληνικά γιατί οι Φαρασήτες ήταν σε μίαν άκρη και δεν τους πείραζαν, ήσταν μπηρνά. Λέει ο Λάζαρος.

Δ. Δελτία με ποικίλο περιεχόμενο

Ε. Γεωγραφικά στοιχεία

ΣΤ. Λαζευτά

1. Υπόγεια
2. Υπέργεια
3. Μικτά, δηλαδή λαζευτά και κτιστά
4. Περιοχές με ερείπια και λαζευτά
5. Το επάγγελμα του λαζευτή
6. Δελτία με ποικίλο περιεχόμενο

Ζ. Τοπωνυμία

Η. Εσωτερική μορφή του οικισμού

1. Το πράσινο του οικισμού
2. Μαχαλάδες
3. Δρόμοι, πλατείες, Αλώνια, χοροστάσια

⁶ Ο πληροφορητής εννοεί τους κατοίκους της ελληνικής συνοικίας Αϊ-Κωνσταντίνος.

4. Νερά, το ρέμα, βρύσες, πηγάδια, στέρνες
5. Σπίτια
6. Εκκλησίες, παρεκκλησία, Αγιάσματα
7. Σχολεία
8. Νεκροταφεία
9. Άλλα κτίσματα

Θ. Κοντινοί και μακρινοί οικισμοί

1. Ελληνικοί οικισμοί
2. Τούρκικοι οικισμοί
3. Τούρκικα οικισμοί που φέρονται σαν παλαιοί χριστιανικοί

4. Αρμενικοί οικισμοί

ΚΜΣ : Θ. Κωστάκης

1937

Λάζ. Χ²/ Ισταμπολίδης

Ίλιπε

Είναι αρμενικό χωριό. Στις 21 Νοεμβρίου πήγαιναν και οι Χριστιανοί και γύρταζαν την εορτή της Παναγιάς, γιατί έλεγαν ότι είχαν κι αυτοί εικόνα εκεί. Είναι μια γειτονιά του Εβερέκ το Ίλιπε. Ανάμεσα ήταν τούρκικα σπίτια. Ίλιπε είναι και το ύψωμα που είναι χτισμένη η αρμενική συνοικία και η εκκλησία.

ΚΜΣ : Θαν. Κωστάκης

1937

Περιφέρεια Καισαρείας, Άι-Κωστέν-Εβερέκ

Λάζ. Χ²/ Ισταμπολίδης

Κομεντί⁷

Κομεντί είναι δυο χωριά, το Κομεντί και το Καζλι Κομεντί⁸, το ένα τούρκικο και το άλλο αρμενικό.

Το Κομεντί είναι το αρμενικό. Τώρα τελευταία όμως είχαν φύγει οι Αρμένηδες και έμεινε άδειο το μέρος.

Τομάρτζα

ΚΜΣ : Θαν. Κωστάκης

27.10.56

Περιφέρεια Καισαρείας, Εβερέκ, Τομάρτζα

Λάζ. Χ²/ Ισταμπολίδης

Τομάρτζα

Είναι αρμενικό χωριό με Τούρκους μαζί. Χριστιανούς δεν έχει. Ανήκει κι αυτό στο Κόστερε. Έχει και μικρό σταθμό χωροφυλακής. Από το Εβερέκ είναι 6 ώρες (28 χλμ.) ΒΑ από το Εβερέκ. Έχει μεγάλη εκκλησία και πολύ παλιά, αρμενική. Στον πόλεμο αυτή η εκκλησία ήταν γεμάτη σιτάρι. Στις 15 Αυγούστου πανηγυρίζει και πάνε από πολλά χωριά στο πανηγύρι.

Το σπουδαιότερο χωριό της περιφέρειας Κόστερε ήταν η Τόμαρτζα.

⁷ Gümedi, carte turque ; 1945 ; Gömedi, Kipert, ; 11 ½ km. Sud-Est.

⁸ Kazlıgümedi, carte turque 1945, carte allemande de 1941, 17 km. Sud-Est. La distance entre les deux villags est de 5 kilomètres.

I. Σχέσεις και συναλλαγές του Οικισμού

ΚΜΣ : Δονδολίνου Σοφία
20.10.55

Περιφέρεια Καισαρείας, Άϊ-Κωνσταντίνος
Ιορδάνης Αλεξανδριδής

Η αγορά του Εβερέκ ψώνιζε κι' από την Καισάρεια κι' από τα Άδανα.

Η Καισάρεια ήτανε ποι κοντά, αλλά τα Άδανα είχανε κοντά τη Μερσίνα και το εμπόριο από τη Μερσίνα γινότανε και για την Καισάρεια.

72 χωριά της περιοχής ψώνιζαν στην αγορά του Εβερέκ. Ήτανε μεγάλη αγορά.

Μέρος Β: Θέματα Κοινωνικής ζωής

Α. Η ζωή των ανθρώπων

Β. Θρησκευτική ζωή

Ε. Λαϊκή Τέχνη

Στ. Οικονομία

ΚΜΣ : Ελένη Γαζή
22.2.1957

Περιφέρεια Καισαρείας, Άϊ-Κωνσταντίνος
Ιορδάνης Αλεξανδριδής

Στο Έβερεκ είχε μεγάλη αγορά. Σαν απ' τα Σαμπούρια ως τον Πειραιά.

Τα μαγαζιά τα είχανε το πιο πολύ Αρμένηδες, λόγο Τούρκοι και πάρα πολύ λίγοι Έλληνες.

Το πιο πολύ εμπόριο στα χέρια των Αρμένηδων ήτανε.

Οι μαγαζάτορες ψώνιζαν απ' την Καισάρεια, τα Άδανα και τη Μερσίνα.

Οι έμποροι στέλνανε εμπορεύματα και στην Ευρώπη, Παίρνανε παραγγελίες απ' την Ευρώπη και στέλνανε μαλλί και κιτρώ μέσω Μερσίνας. Το παίρνανε το εμπόρευμα οι κираτζίδες (=ημιοωγοί) και το πηγαίνανε στη Μερσίνα κι' από κει το δίνανε στα καράβια (σελ. 2)

που το πηγαίνανε στην Ευρώπη. Μεσολαβητής δεν υπήρχε. Το εμπόρευμα πήγαινε κατ' ευθείαν απ' τα χέρια του έμπορου στον αγοραστή.

ΚΜΣ : Δονδολίνου Σοφία
6.6.1958

Περιφέρεια Καισαρείας, Άϊ-Κωνσταντίνος
Κώστας Σταυριδής

Αγορές

Στο Βερεκί είχε μεγάλη αγορά, κάπου 42 χωριά ερχόταν να ψωνίσουν.

Ήταν πλούσια αγορά, που ως τα 1915-1916 την κρατούσαν στα χέρια τους οι Αρμεναίοι του Βερεκιού.

Στα χρόνια του Χαμίτ είχε βγει διαταγή να μη βγει κανένας Αρμένης έξω από την τουρκική επικράτεια. Στα χωριά εκείνα, που οι Αρμεναίοι δεν μπορούσαν να φύγουν αναπτύχτηκαν πολύ.

Ύστερα από τα γεγονότα του 1896 που ξεσηκίθηκαν και τους σφάζανε, και στα 1915-16 που τους διώξανε και τους σφάζανε πάλι, η αγορά του Βερεκιού ήρθε στα

(σελ. 2)

χέρια των Τούρκων.

Εμείς όλα σχεδόν τα ψώνια μας στην αγορά του Βερεκιού τα κάναμε.

Στάρι που δεν είχαμε στο Βερέκι βρήκαμε ν'αγοράσουμε.

Πρώτα Αρμεναίοι παίρνανε από το κράτος τη δεκάτη του σιταριού. Πήγαιναν στα χωριά και εισπράττανε σε είδος. Το φέρνανε και το αποθημενώναν στο Βερέκι. Κι' εμείς οηγαίναμε και αγοράζαμε όσο στάρι θέλαμε.

Σαν σφάζαμε και διώζανε τους Αρμεναίους αυτή τη δουλειά την κάνανε οι Τούρκοι.

Μέζιρ βρήκαμε ν' αγοράσουμε μέσα στο Βερέκι γιατί στο Φένεσε είχε 2 εργοστάσια που κάνανε πμεζιρ, δηλ. Μπεζιρχανέ που λέγαμε.

Η αγορά του Βερεκιού ανα

(σελ. 3)

Φοδιάζονταν από τα Άδανα και τη Μερσίνα, απ' όπου οι έμποροι ψώνιζαν χονδρικό.

Σαν ήρθαν όμως οι Γάλλοι στα Άδανα κλείσανε οι δρόμοι προς τα κάτω και οι έμποροι ψώνιζαν στην Καισάρεια.

Στην αγορά του Βερεκιού ερχόταν να ψωνίσουν κι' από τα ελληνικά χωριά Τ΄σουχουρί, Σατί, Μπεζκαρδαξ, κι' από τα Φάρασα.

Σαν έγινε ο Α'. Παγκόσμιος πόλεμος έπεσε πείνα στα μέρη μας. Τότε ο αστικός πληθυσμός ήρθε σ' επαφή με τον αγροτικό. Ο αστικός πληθυσμός πείνασε και πήγαινε στα χωριά που ήταν γεωργικά κι' έκανε ανταλλαγή. Έδινε ρούχα και μπανιρίκια κι' έπαιρνε στάρι.

Τότε πήγαμε κι' εμείς σ' αυτά τα χωριά για να κάνουμε ανταλλαγή. Πριν δεν τα ξέραμε. Στην αγορά του Βερεκιού ψωνίζανε, στα σπίτια της δικής μας συνοικίας δεν ερχόταν, ούτε εμείς πηγαίναμε.

(σελ. 4)

Στην αγορά του Βερεκιού ψώνιζε κι' η Τόμαρτζα. Κι' η Τόμαρτζα αρμένικο χωριό ήταν.⁹

ΚΜΣ : Δονδολίνου Σοφία

6.6.1958

Περιφέρεια Καισαρείας, Άϊ-Κωνσταντίνος

Κώστας Σταυρίδης

Μορφή Οικονομίας

Κάθε σπίτι είχε το περιβόλι του κι' όλων των λογών φρούτα. Είχε το αμπέλι του.

Από τα περιβόλια και τ' αμπέλια ο μορορφότερος τόπος ήταν η πατρίδα μας. Όλα πράσινα γύρω-γύρω.

Να πουλήσουμε φρούτα και σταφίλια μεταφορικά μέσα δεν υπήρχαν.

Ξεραίναμε τα φρούτα για το χειμώνα, και είχε το πεικμέζι μας το ρετσέλι μας και το κρασί μας από τ' αμπέλια μας.

Κάθε σπίτι είχε 1-2 αγελάδες και μερικά πρόβατα. Το γάλα, τη γιαούρτη, το βούτυρο, τα εξασφαλιζαμε.

Αγοράζαμε στάρι που

(σελ. 2)

Δεν είχαμε.

Πηγαίναμε στην αγορά του Βερεκιού, 10 λεπτά ήταν από τα σπίτια μας. Μέσα στο Άι-Κοστέν δεν είχαμε κανένα μαγαζί.

Απ' αυτή την αγορά αγοράζαμε μια φορά τη εβδομάδα και το κρέας μας. Αγοράζαμε το πετρέλαιο, τη ζάχαρη, τα ψιλικά μας, ότι θέλαμε βρήκαμε.

⁹ Από την Τόμαρτζα Αρμεναίοι υπάρχουν στην Αθήνα. Στα Ταμπούρια ζει κάποιος Αρμένης Σιμπάτ. Δούλευε στα Shell, τώρα είναι συνταξιούχος. Τον βρίσκει κανείς αν ρωτίσει στο σπίτι του Αλεξανδρίδη.

Ρουχισμό μας στέλνανε από την ξενιτειά.

Στην αγορά της Καισάρειας δεν πηγαίναμε, ήταν μακριά κι' ήταν άγριοι οι Τούρκοι.

Εμείς ως τα 1915-16 είχαμε με τους Αρμενιούς να κάνουμε. Ύστερα πήραν τα μαγαζιά τους οι Τούρκοι. Κι' οι Τούρκοι του Βερεκιού άγριοι ήταν.

ΞΕΝΙΤΕΙΑ

ΚΜΣ : Ελένη Γαζή

22.2.1957

Αϊ-Κωνσταντίνος

Ιορδάνης Αλεξανδρίδης

Απ' τον Αϊ-Κωνσταντίνος οι πιο πολλοί ξενιτεύονταν. Πήγαιναν στην Πόλη και άνοιγαν μπάκαλικά ή δούλευαν στα μπάκαλικά των άλλων.

Όλο το χωριό σχεδόν απ' τα εμβάσματα των ξενιτεμένων ζούσε. Οι άλλοι που μένανε είχανε χτήματα, άλλος μικρό άλλος μεγάλο και ζούσανε απ' τη γη. Οι πιο φτωχοί, λίγοι ήτανε, δουλεύανε στα χτήματα των άλλων. Φτωχούς δεν είχαμε. Οι Τούρκοι τίποτε δεν είχανε, στα δικά μας τα χτήματα δουλεύανε.

Φεύγαμε στην Πόλη και κάναμε μπακάλικά, γιατί πιο πολλά λεφτά βγαίνανε έτσι. Να πας στα ξένα πάντα καλό είναι. Ανοίγει το μάτι του ανθρω-

(σελ. 2)

που πως λένε.

Οι Αρμένηδες τα πιο παλιά χρόνια ξενιτεύονταν. Άμα κάνανε όμως την Επανάσταση, ο Χαμίτης για να τους τιμωρήσει τους απαγόρευσε να φύγουνε.

Ύστερα οι Νέοτουρκοί τους έδιναν πάλι την άδεια να φεύγουνε, είχανε όμως πια οργανωσθεί στο εμπόριο και δεν τους συνέφερε να φεύγουνε. Κάνανε εμπόριο πολύ τότε.

ΚΜΣ : Ελένη Γαζή

25.2.1957

Περιφέρεια Καισαρείας, Αϊ-Κωνσταντίνος

Δέσποινα Κακουζά

Τεχνίτες μόνο οι Αρμενιοί ήτανε. Άμα θέλαμε τεχνίτη στο χωριό φωνάζαμε έναν Αρμένη.

Έλληνα κανένα τεχνίτη δεν είχαμε. Ύφασματάδες και μπακάληδες ήτανε όλοι και οι πιο φτωχοί δουλεύανε στη γη. Είχανε δικά τους μικρά κτήματα, ίσα ίσα για να ζούνε.

Οι Αρμένηδες ήτανε και γιατροί και φαρμακοποιοί. Σπουδάζανε στην Πόλη και γυρίζανε στο Έβερει.

1. Δελτία με ποικίλο περιχόμενο
 2. Πληροφορίες για την ιστορία της ξενιτειάς
 3. Αίτια ξενιτειάς
 4. Τόποι ξενιτειάς
 5. Επαγγέλματα ξενιτεμένων
 6. Οργάνωση της ζωής των ξενιτεμένων, Εσνάφια, Σωματεία, Αδελφότητες
 7. Έθιμα κατά την αναχώρηση και επάνοδο των ξενιτεμένων
 8. Πληροφορίες για την ξενιτιά των Τούρκων
- Z. Αυτοδοιήκησις
Θ. Σχέσεις Ελλήνων και Τούρκων

Μέρος Γ: Θέματα Ιστορίας

A. Τοπική Ιστορία

B. Αντίκτυποι ιστορικών γεγονότων

Σφαγές Αρμενίων

1. Σφαγές του 1895-96

ΚΜΣ : Δονδολίνου Σοφία

6.6.1958

Περιφέρεια Καισαρείας, Άι-Κωνσταντίνος

Κώστας Σταυρίδης

Ίδρυση χωριού

Έβερει είναι κωμόπολη. Τα ελληνικά σπίτια είχανε δικό τους μαχαλά που λέγαμε Άι Κοστέν. Δεκά λεφτά από τα σπίτια μας να πάμε στην αγορά του Έβερει.

Ξεχωριστό χωριό δεν είναι το Άι Κοστέν.

Ο πατέρας μου έλεγε πως η θέση που ήταν τα σπίτια μας ήταν πιο παλιά από το Έβερει. Πρώτα ήταν το Έβερει.

Όπως λένε ο πατέρας μου 7 οικογένειες ήταν που μαζεύτηκαν και φτειαζανε το χωριό. Η αδελφή του πληροφορητή Αναστασία Ραφαήλογλου που παρακολουθεί τη συζήτηση, προσθέτει, πως Ατζέμηδες πέρασαν τα πολύ παλιά χρόνια από το χωριό. Σφάζανε τους ρωμαίους ου βρειανε στο Άι-Κοστέν. 7 οικογένειες σώθηκαν, κι' απ' αυτές έγινε

(σελ. 2)

σιγά-σιγά το χωριό.¹⁰

Αρμένηδες και Τούρκοι μετά ήρθαν να καθήσουν. Αρμένηδες φτειαζανε και την αγορά, ώσπου τους σφάζανε και την αγορά την πήρανε οι Τούρκοι.

Από τα γύρω χωριά ήρθαν Τούρκοι να καθήσουν. Και Τσερκέζοι ακόμα ήρθαν στο Έβερει γέμισε με Τούρκους.¹¹

Στο Άι-Κοστέν τα σπίτια ήταν πιο παλιά, ενώ τα τούρκικα φαινόνταν καινούργια. Είχαμε σπίτια που δεν είχαν παράθυρα στο δρόμο, και φωτίζονταν με φεγγίτες. Όλα τα σπίτια σχεδόν επικοινωνούσαν από μέσα με μια πόρτα.

(σελ. 3)

Άμα γινόταν τίποτε περνούσαν από το ένα σπίτι στ' άλλο.

Υπόγεια μεγάλα δεν είχανε από κάτω όλα τα σπίτια.

Κάθε σπίτι είχε την αποθήκη του σκαμμένη κάτω από το σπίτι.

Μονάχα 3-4 σπίτια είχανε υπόγεια μεγάλα, που από το ένα δωμάτιο πήγαινες στο άλλο. Δεν μπήκα όμως μέσα για να ξέρω πως ήταν.

Πηγές και Βοηθήματα

Αντίγραφο από το κειφ. Λαζευτα

¹⁰ Στα 1924 σύμφωνα με την κατάσταση κατοίκων το Άι-Κοστέν είχε 110 οικογ. 476 άτομα.

¹¹ Ο Λεβίδης αναφέρει στα 1897 567 οικογένειες τούρκικες και 760 αρμενικές (Βλ. Χειρογρ. Τόμ. Γ' σελ. 204)